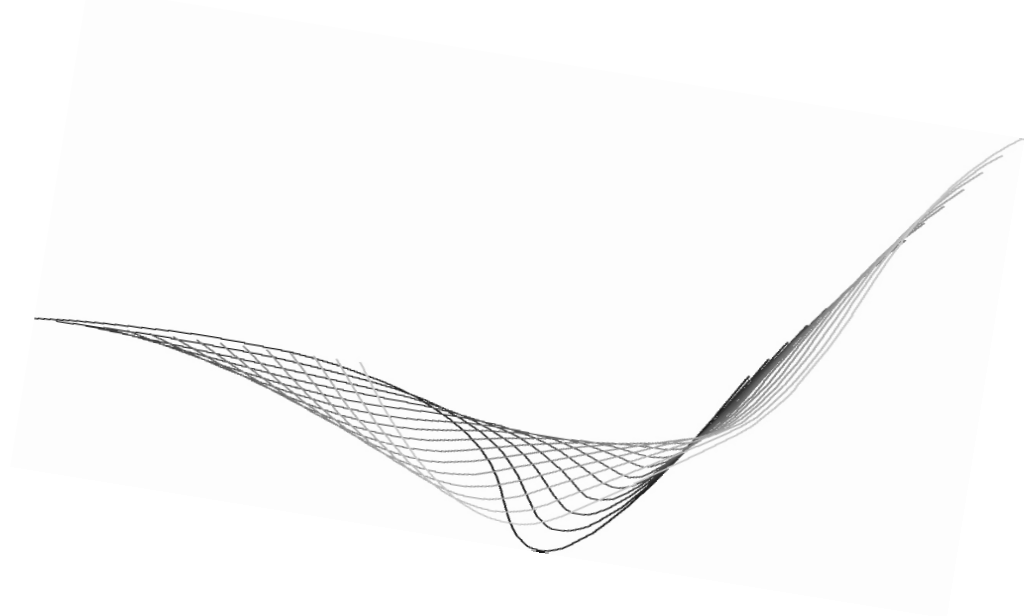

Orquestra
simfònica
del Vallès

Dossier Pedagògic OSV

“COARTADA” BEETHOVEN

(SABADELL, MAIG 2010)

1. Presentació
2. Els compositors
3. Les obres del concert
4. El clarinet
5. El piano
6. Els intèrprets
7. Propostes didàctiques
8. Recursos pedagògics

1 Presentació

El concert que presenta aquesta vegada l'Orquestra Simfònica del Vallès és el penúltim programa del cicle 'Concerts Simfònics al Palau' i se centra en dos dels grans noms de la música alemanya dels segles XVIII i XIX. D'una banda, Ludwig van Beethoven, un músic imprescindible per entendre l'evolució de la història de la música, i especialment el pas del Classicisme al Romanticisme. Un compositor que va fer evolucionar el llenguatge musical en gèneres com la simfonia, el quartet de corda o la música de piano. De Beethoven podrem sentir un dels cinc concerts per a piano i orquestra que va escriure, i també la Quarta Simfonia, una obra segurament no tan programada com d'altres de l'autor però igualment d'interessant. L'altre nom del concert és Carl Maria von Weber, considerat el pare de l'òpera alemanya i personatge clau per compositors posteriors com Richard Wagner. De Weber, però, no sentirem cap fragment d'òpera sinó un dels diversos concerts que va escriure: el primer dels seus concerts de clarinet, una peça dedicada a un dels grans intèrprets d'aquest instrument de començament del segle XIX.

Els intèrprets són dos joves instrumentistes: la pianista veneçolana Vanessa Pérez i el clarinetista gallec Darío Mariño. Dos músics que, tot i la seva joventut, ja fa anys que toquen amb orquestres de primer nivell. El director serà David Giménez Carreras, un dels directors titulars que ha tingut l'orquestra durant la seva història, de la qual n'és director emèrit.

El concert vol ser també un homenatge al català Pere Grases, un músic de Vilafranca del Penedès que es va instal·lar a Veneçuela per culpa de la Guerra Civil i que va col·laborar activament en el foment de la cultura d'aquell país.

Estem davant d'un concert, en definitiva, amb obres atractives i no excessivament programades, que sonaran en les versions vitals de dos joves músics amb molta projecció.

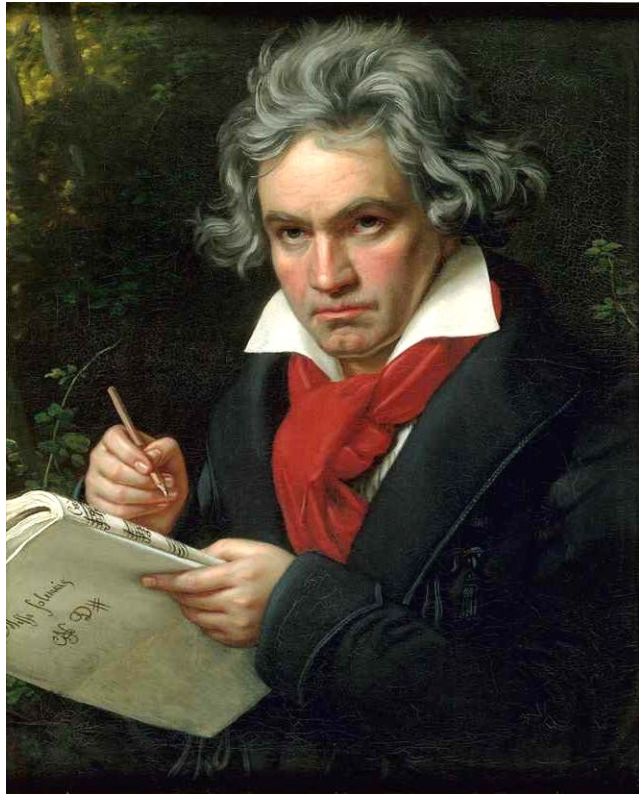
2 Els compositors

LUDWIG VAN BEETHOVEN

Bonn, 1770 – Viena, 1827

Parlar de Beethoven és fer-ho d'una figura imprescindible de la història de la música. Va viure en una època revolucionària –la Revolució Francesa-, amb canvis a la societat, que van marcar la seva carrera. De fet, va ser el primer músic en alliberar-se dels lligams contractuals. Fins aquell moment els músics treballaven al servei de l'Església o de la cort d'algun Príncep o Rei.

El seu pare i el seu avi havien estat músics. La seva família provenia de Flandes i d'aquí el "van" del seu cognom. La disciplina rígida del seu pare, que volia que fos un nen prodigi com ho havia estat Mozart, va marcar els seus inicis musicals. Dels germans que va tenir en van sobreviure dos, més petits que ell, dels quals es va haver d'ocupar de jove, per la deixadesa del seu pare alcohòlic.

Beethoven es va donar a conèixer quan va arribar a Viena, especialment en la seva faceta de pianista, de la qual en destacava especialment la seva capacitat d'improvisació davant del teclat. La seva presentació en públic la va fer el 1795, en un concert al Burgtheater. Durant aquests anys realitza concerts i fa alguna gira. També escriu i publica les primeres obres. Però quan té 30 anys es veu immers en una forta crisi personal, quan li diuen que la sordesa que havia començat a patir serà incurable. El 1802 està apunt de suïcidar-se i fins i tot redacta un testament adreçat als seus germans. Aquesta lluita interna del compositor per acceptar i conviure amb la nova situació es veurà reflectida en obres com la Tercera Simfonia ('Heroica'), el 'Triple Concert per a violí, violoncel i piano', les sonates per a piano n.ºs. 21 ('Waldstein') i 23 ('Appassionata') o 'Fidelio', la seva única òpera.

A més de la desgràcia de patir sordesa, Beethoven va fracassar sentimentalment i mai va arribar a casar-se, ni tenir fills. El seu caràcter es va anar tornant cada vegada més antisocial i es va anar tancant en ell mateix. Les seves últimes obres (especialment les sonates de piano i els quartets) reflecteixen aquesta introspecció.

Normalment la seva producció s'acostuma a dividir en tres etapes:

Fins al 1800: primera simfonia, 2 primers concerts per a piano i orquestra, primeres sonates de piano (com la 'Patètica').

Del 1800 al 1814: simfonies nùms. 2, 3, 4, 5, 6, 7 i 8; concerts per a piano nùms. 3, 4 i 5; el concert de violí, etc.

Del 1814 al 1826: Novena Simfonia, Missa Solemnis, les últimes sonates i els últims quartets.

CARL MARIA VON WEBER

Eutin (prop de Lübeck), 1786 – Londres, 1826

Fill d'un empresari teatral, que també tocava el violí i el contrabaix, i d'una cantant. Era cosí de Constanze Weber, esposa de Mozart, amb qui sembla que no va tenir-hi relació. Va estudiar principalment a les ciutats de Salzburg i Viena, i entre els seus mestres hi trobem Michael Haydn, germà petit del també compositor Franz Joseph Haydn.

A banda de compositor, era pianista i també va ser un dels primers directors d'orquestra. A més, va aprendre a tocar prou bé la guitarra. Durant uns quants anys va encarregar-se de la direcció de teatres d'òpera i de la seva gestió.

Se'l considera el pare de l'òpera nacional alemanya, creada per rivalitzar amb el domini que fins aquell moment tenia l'òpera italiana a tot Europa. Entre les seves innovacions cal destacar la introducció del leitmotiv (temes que van apareixent durant tota l'òpera, associats a una situació o a un determinat personatge) i també dels recitats cantats (fins aquell moment eren parlats).

Quan la seva òpera 'Der Freischütz' ('El caçador furtiu') es va estrenar a Berlín l'any 1821, va tenir un èxit monumental. Va ser ben rebuda entre el públic germànic perquè es basava en el folklore alemany i contenia elements fantàstics i llegendaris, molt de moda en aquella època. La influència que va exercir aquesta òpera sobre Wagner i els seus contemporanis alemanys és molt important. De fet, Wagner el considerava "el més alemany dels compositors". Dels altres títols que va escriure Weber, destaquen també 'Euryanthe' i 'Oberon', aquesta última amb text en anglès i estrenada a Londres poc temps abans de morir.

En el seu catàleg hi trobem unes 300 obres. A banda de les òperes, va escriure 3 misses, 2 concerts per a piano i orquestra i 2 més per clarinet; a més d'altres peces concertants per a instruments com la flauta, el fagot o la trompa; 2 simfonies, unes 80 cançons alemanyes (lieder), 7 cantates, i força música per a piano sol, entre la qual hi trobaríem 4 sonates. Una de les seves obres més populars, a banda de l'òpera 'El caçador furtiu', és precisament per a piano: 'Invitació a la dansa' (també coneguda com a 'Invitació al vals'), tot i que s'ha difós molt més la versió orquestral que va preparar el compositor francès Héctor Berlioz.

3 Les obres del concert

EL CONCERT DE CLARINET NÚM. 1, de Weber

Les obres que va escriure Carl Maria von Weber per a clarinet i orquestra daten del mateix any, 1811. Primer va compondre el Concertino, una peça de format i extensió més reduïda que un concert, que va agradar tant al rei Maximilià I de Baviera que va encarregar de seguida a Weber dos concerts més. Totes tres obres van ser estrenades pel clarinetista bavarès Heinrich Bärmann (1794-1847). Avui en dia, però, de les tres, la més interpretada és el 'Concert per a clarinet i orquestra núm. 1'.

L'estructura del concert és en l'esquema habitual de moviment ràpid (Allegro), lent (Adagio), i ràpid (Rondó-Allegretto). En els dos moviments extrems el clarinet demostra les seves agilitats en diàleg constant amb l'orquestra, especialment al rondó final. En el moviment lent el clarinet dibuixa una melodia evocadora i estàtica, que és acompanyada de manera delicada per l'orquestra.

La instrumentació inclou 2 flutes, 2 oboès, 2 fagots, 3 trompes, 2 trompetes, timbales i cordes.

La durada del concert és de poc més de 20 minuts.

EL CONCERT DE PIANO NÚM. 2, de Beethoven

Beethoven va compondre els concerts per a piano i orquestra per al seu lluïment personal com a pianista. El segon concert va ser en realitat el primer que va escriure però es va publicar com a número 2. En va fer una primera versió cap al 1795 (que va estrenar ell mateix, dirigit per Antonio Salieri) i posteriorment la va revisar, substituint fins i tot l'últim moviment. Aquesta segona versió i definitiva es va estrenar el 1798 i es va publicar el 1801. Tot i ser una obra ben escrita, és el menys interpretat dels concerts de piano de Beethoven.

En aquesta obra, com també passa en el primer dels concerts per a piano que va escriure, hi trobem un estil "clàssic", i la influència d'autors que l'havien precedit com Mozart. Es nota especialment en el primer moviment. L'estructura, com acostuma a passar en tots els concerts de piano de Beethoven, és en tres parts (Allegro con brio, Adagio i Rondó).

És música feliç, sense preocupacions ni dramatismes excessius. La instrumentació exclou els clarinets, les trompetes i les timbales, i la durada d'aquesta obra és d'uns 28 minuts.

LA SIMFONIA NÚM. 4, de Beethoven

La Quarta Simfonia de Beethoven data de l'estiu de 1806, un moment feliç en la vida del compositor. Té 36 anys i s'ha enamorat de la comtessa Teresa von Brunswick. Malauradament pel compositor aquesta relació no durarà gaire. Tenim doncs, una simfonia de caràcter alegre, amb pocs elements tràgics i dramàtics. Torna a les proporcions de les dues primeres simfonies després del trasbals que havia suposat la tercera, l'Heroica.

L'estrena es va fer el 1807, primer privadament al palau del príncep Lobkowitz i mesos més tard, públicament a Viena. La primera interpretació va coincidir, a més, amb l'estrena del Concert per a piano i orquestra núm. 4 i de l'obertura Coriolano. Va ser dedicada al comte Franz von Oppersdorff, que era qui li havia fet l'encàrrec d'escriure l'obra després d'haver sentit la Segona Simfonia. L'acollida va ser molt favorable per la crítica i també pel públic.

S'estructura en quatre moviments: Adagio-Allegro, Adagio, Allegro vivace i Allegro ma non troppo. El moviment lent introductori de la simfonia, com ja passa en les dues primeres i també en la setena, és herència del que havia fet Haydn en les seves simfonies. En el cas de la Quarta és el més llarg de totes les que Beethoven va escriure.

L'orquestració inclou flauta, 2 oboès, 2 clarinets, 2 fagots, 2 trompes, 2 trompetes, timbales i cordes.

Sovint aquesta simfonia passa desaparebuda per estar situada entre dues obres amb molta personalitat com són la Tercera i la Cinquena Simfonies.

La durada d'aquesta simfonia és d'uns 35 minuts.

4 El clarinet

El clarinet és un instrument relativament nou: té poc més de 300 anys. El nom prové de la paraula “clarino” (una mena de trompeta). De clarinet no només n’hi ha un, sinó que és una família molt extensa, amb mides i formes diferents. Alguns dels seus membres gairebé no es fan servir. Dins d’una orquestra, acostuma a situar-se dins de la família del vent fusta, al costat d’instruments com la flauta, l’oboè, el fagot o el saxofon. Habitualment es construeix de fusta de banús, tot i que també se’n poden trobar d’altres materials com el plàstic. Té una embocadura similar a la del saxo.

Sembla que l’origen primitiu del clarinet el trobaríem en l’aulos grec i posteriorment en el chalumeau francès. Tothom està d’acord, però, en que va ser inventat per Johann Christoph Denner, a finals del segle XVII. A l’orquestra es va anar incorporant a mida que avançava el segle següent.

Juntament amb la flauta i el violí, es considera l’instrument que permet fer agilitats més fàcilment dins de l’orquestra. És molt versàtil i capaç d’oferir molts matisos a l’hora de tocar-lo. A més, és dels instruments de vent amb més extensió, capaç de fer notes molt agudes i també molt greus.

Els més utilitzats són el sopranino, el soprano, el contralt, el baix i el contrabaix.

S’han escrit molts concerts per a clarinet. Destaca especialment el que Mozart va escriure cap al final de la seva vida, i que es va estrenar interpretat amb un corno di bassetto, una modalitat més greu d’aquest instrument. També trobarem obres interessants per aquest instruments d’autors com Brahms, Weber, Mendelssohn, Schumann, Debussy, Copland o Stravinski, entre d’altres.

De clarinets no només en trobaríem a la música clàssica. També ocupa un paper destacat a la música jazz, a les bandes de música, al pop i al rock, o a la música a l’aire lliure. Hi ha conjunts formats únicament per aquests instruments, com ara els quartets de clarinets.

Grans intèrprets d’aquest instrument són o han estat: Sabine Meyer, Martin Fröst, Joan Enric Lluna, Benny Goodman, Michel Portal, Eric Dolphy o Artie Shaw, entre d’altres. El cineasta Woody Allen (foto) també el toca en concert al costat d’amics seus.

5 El piano

El piano prové de l'evolució d'altres instruments de teclat com el clavecí o el clavicordi. Va ser inventat al voltant de l'any 1700 per l'italià Bartolomeo Cristofori, que va voler crear un instrument de tecla capaç de fer forts i fluixos. D'aquí va néixer el nom, pianoforte (o fortepiano), que posteriorment va quedar com a piano.

Diem que és un instrument de tecla però d'alguna manera també podríem considerarlo un instrument de corda (perquè el so el produeixen cordes dins d'una caixa de

ressonància) o de percussió (un mecanisme fa que la tecla activi un martellet que és el que colpeja la corda).

Les primeres composicions per a piano cal buscar-les al començament de la dècada de 1730. En aquell moment l'instrument més utilitzat era el clavecí. Amb el temps i gràcies a la seva millora els autors van veure que el piano aportava una riquesa més gran de matisos i un major volum de so que aquell instrument. El segle del piano, però, és el següent: amb el Romanticisme i l'aparició de figures com Beethoven, Chopin o Liszt, entre molts altres, esdevé importantíssim no només en els concerts públics i recitals, sinó també en les cases particulars.

De pianos n'hi ha de molts tipus i formes. Ha estat un instrument que ha evolucionat des dels seus inicis. Els més coneguts, però, és probable que siguin els pianos de cua (els que veiem habitualment en els concerts) i els pianos de paret o verticals, que acostumen a tenir la majoria d'estudiants d'aquest instrument i escoles de música. Cada vegada, però, hi ha més pianos electrònics, que tenen les tecles com les del piano de vertical i que es toquen de manera similar, però amb un funcionament electrònic, sense cordes i, per tant, sense problemes d'afinació. Aquests últims instruments permeten reproduir (electrònicament) el so d'altres instruments com l'orgue, el clavecí, etc.

La majoria de pianos tenen 88 tecles, 36 negres i 52 blanques, tot i que aquest nombre pot variar depenent de l'instrument. Els pianos antics (s. XVIII) tenien al voltant de 60 tecles però amb l'evolució i millora de l'instrument aquestes van anar augmentant. L'extensió actual és d'una mica més de 8 octaves. També es fan servir pedals, normalment tres, que poden prolongar o aturar el so produït mentre es toca.

El piano és un dels instruments més complets i alhora més versàtils que existeixen. S'ha fet servir en música clàssica en gèneres que van del concert amb orquestra al recital en solitari, en l'acompanyament de cantants i també en la música de cambra. També és imprescindible en altres músiques occidentals com el jazz, el pop, el rock, la cançó melòdica, etc.

6 Els intèrprets

L'ORQUESTRA SIMFÒNICA DEL VALLÈS

L'OSV va néixer l'any 1987 per iniciativa de l'Associació d'Amics de l'Òpera de Sabadell. És l'única orquestra simfònica de l'Estat on els músics i treballadors que la formen són alhora els propietaris. L'OSV és, doncs, una orquestra diferent, que viu del seu públic i dels seus concerts. Cada any participa en un centenar d'actuacions, en format simfònic (amb temporades estables a Sabadell i al Palau de la Música Catalana) o bé col·laborant en les òperes i sarsueles que organitzen els Amics de l'Òpera de Sabadell.

DAVID GIMÉNEZ CARRERAS, el director

Va néixer a Barcelona el 1964. Nebot del tenor Josep Carreras, va començar la seva formació musical al Conservatori del Liceu de Barcelona. Després va ampliar estudis a Viena i a Londres. Va debutar com a director l'any 1994, a Hamburg. Des d'aleshores ha actuat en alguns dels millors auditoris d'Europa, Àsia i Amèrica, dirigint més de 200 orquestres, entre les que destaquen la Filharmònica de Viena, la Simfònica de Londres o l'Orquestra de París. La seva carrera musical l'ha dirigit sobretot cap al terreny de l'òpera i la lírica, tot i que també ha dirigit música simfònica i de concert. Ha actuat en teatres d'òpera de ciutats com Viena, Zuric, Madrid, Washington o Tòquio. David Giménez va ser director titular de la Simfònica del Vallès del 2006 al 2009 i des d'aleshores n'és director emèrit.

VANESSA PÉREZ, la solista de piano

Aquesta pianista veneçolana que col·labora per primera vegada amb la Simfònica del Vallès va començar a estudiar música a Caracas, ciutat on va debutar amb només 8 anys. Als 11 anys ja va interpretar el *Concert de piano* de Grieg davant de 2.500 espectadors. Des d'aleshores ha tocat en auditoris i sales de concert d'Amèrica i també d'Europa, en solitari o al costat de formacions de prestigi, com la Jove Orquestra Simfònica Simón Bolívar de Veneçuela o la Simfònica de Berlín, entre d'altres.

DARÍO MARIÑO, el solista de clarinet

Va néixer a Santiago de Compostel·la el 1985. Es va formar musicalment al Conservatori de la Corunya i després a Berlín, Madrid, Santander i al Japó. Ha actuat en orquestres com la Orquestra Joven de la Sinfónica de Galicia, la JONDE o la Gustav Mahler Jugendorchester. També ha actuat amb orquestres professionals com la Simfònica de la Ciutat d'Oviedo, l'Orquestra de Cambra de Munic, la Kammerakademia Postdam o la Filharmònica de Berlín. Actualment és primer clarinet de l'Ensemble Spira Mirabilis, d'Itàlia. Paral·lelament a la seva carrera com a solista d'orquestres diverses, també ofereix concerts de música de cambra, al costat de destacats conjunts, actuant en auditoris d'Europa, l'Amèrica del Sudi i al Japó. L'any 2008 va guanyar el primer premi del

concurs El Primer Palau i per aquest motiu participa en aquest concert dins la temporada de la Simfònica del Vallès.

7 Propostes didàctiques

Aquí teniu una sèrie de temes per treballar amb els alumnes:

- Identificació de l'orquestra i les seves diverses seccions.
- Distingir sonorament i visualment el clarinet de l'oboè.
- Estudiar els diferents membres de la família dels clarinets i sentir el seu so.
- Fer un llistat de compositors que van escriure concerts per a clarinet i classificar-los per èpoques.
- Elaborar una llista de clarinetistes i classificar-los per gèneres.
- Fer un llistat de compositors que van escriure concerts per a piano i classificar-los per èpoques.
- Elaborar una llista de pianistes i classificar-los per gèneres.
- El paper del clarinet i el piano en altres tipus de músiques, més enllà de la clàssica.
- Rituals d'un concert: afinació, salutacions, director-solista, públic.
- Treballar les diferències entre Classicisme i Romanticisme.
- Aprofitant la presència d'una intèrpret veneçolana, parlant de l'ensenyament de la música a Veneçuela: Qui és José Antonio Abreu? Quin paper juga la música en l'educació a Veneçuela? Què és el Sistema i quanta gent implica?

8 Recursos pedagògics

Partitura del Concert per a clarinet i orquestra núm. 1 de Weber

[http://imslp.info/files/imglnks/usimg/7/7a/IMSLP59240-PMLP24385-Weber -
_Clarinet_Concerto_No._1_orch._score_.pdf](http://imslp.info/files/imglnks/usimg/7/7a/IMSLP59240-PMLP24385-Weber_-_Clarinet_Concerto_No._1_orch._score_.pdf)

Partitura completa del Concert de piano núm. 2 de Beethoven

[http://imslp.info/files/imglnks/usimg/f/ff/IMSLP43511-PMLP04236-Beethoven-
Op019FSeu.pdf](http://imslp.info/files/imglnks/usimg/f/ff/IMSLP43511-PMLP04236-Beethoven-Op019FSeu.pdf)

Partitura de la Simfonia núm. 4 de Beethoven

[http://imslp.info/files/imglnks/usimg/e/eb/IMSLP52767-PMLP01585-
Beethoven_Werke_Breitkopf_Serie_1_No_4_Op_60.pdf](http://imslp.info/files/imglnks/usimg/e/eb/IMSLP52767-PMLP01585-Beethoven_Werke_Breitkopf_Serie_1_No_4_Op_60.pdf)

Web de l'Associació Internacional de Clarinet:

<http://www.clarinet.org/>

Accés lliure a Spotify per sentir les obres del concert i altres

<http://www.spotify.com/es/products/free/>

(Si necessiteu una invitació, escriviu-nos un correu electrònic i us l'enviarem!)

Concert de piano núm. 2 de Beethoven al Spotify

<http://open.spotify.com/album/3Pd7GXj4eU5kWalZOAR7gp>

Concert de clarinet de Weber al Spotify

<http://open.spotify.com/album/0RalaCndvsAT1n7UQRc8Bb>

Simfonia núm. 4 de Beethoven al Spotify

<http://open.spotify.com/album/3JghPJdYioitfWf9thCZ1d>

Pàgina web sobre el clarinet 'El clarinet i jo', de Javier Bofarull i Anguera:

<http://www.clarinet.es/>

Clarinetades (Blog sobre el clarinet, en català)

<http://paubarrina.wordpress.com/>

Vídeo de la fabricació d'un clarinet

<http://www.youtube.com/watch?v=QPWKD-3q1JU>

Vídeos de la fabricació d'un piano Yamaha

<http://www.youtube.com/watch?v=OICs5liyNCs>

<http://www.youtube.com/watch?v=ZVsaVeYnLVo>

Vídeo sobre David Giménez Carreras, quan era titular de la Simfònica del Vallès:

<http://www.youtube.com/watch?v=rSH5vWv8pkA>

Vídeo sobre la pianista Vanessa Pérez:

<http://www.youtube.com/watch?v=KkUCR30FVwE>

Redacció: Pere Andreu Jariod

Orquestra
simfònica
del Vallès

www.osvalles.com

Narcís Giralt, 40 · 08202 Sabadell
Tel. 93 727 03 00 · Fax 93 727 22 28 · osv@osvalles.com